

Dokumentation från konferensen

Våld i nära relationer

– En konferens med betoning på fördjupad kunskap och samverkan

Länsstyrelsen anordnade den 9 oktober 2009 en konferens i Göteborg för att presentera en uppföljning av arbetet med samordning och samverkan i länet kring våld i nära relationer. Samtidigt ville man erbjuda en kunskapspåfyllnad inom området.

Konferensen vände sig till personer som i sitt arbete möter problemen kring våld i nära relationer.

I detta dokument presenteras konferensen i sammanfattning. Dokumentationen är sammanställd av Petras Ordförande AB.

Innehållsförteckning

Män, manlighet och våld	3
Samverkan i Västra Götalands län	7
Varför mördar man sin dotter?	8
Kriscentrum för män och Kriscentrum för kvinnor	10
Men barnen då?	13
(O)trygghet i det offentliga rummet	14
Våld i samkönade relationer.....	16
Aktör eller offer? Den fina gränsen mellan prostitution och människohandel.....	18
Varför är Män för Jämställdhet?	20
Dubbelt utsatt - våld mot kvinnor med funktionsnedsättning	22
De sista ljuva åren?	23
Några avslutande reflektioner... ..	25

Män, manlighet och våld

Peter Söderström, sociolog och utbildare vid Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) i Uppsala resonerade om hur man kan förstå mäns våld mot kvinnor, barn och andra män, omfattning, våldets ursprung samt sambandet mellan våld och föreställningar om manlighet. Vilka åtgärder är nödvändiga för att förhindra och förebygga mäns våld?

Peter inledde med några exempel på samhällsvåld av i dag:

Anna Lindh mördas på NK i Stockholm, 5-åringa Sabina Eriksson knivmördas av en okänd man på hennes dagis i Arvika och 16-åringa Nathalie Rönqvist mördades av hennes pojkvän i Sundsvall. Detta hände inom loppet av två dagar, den 10–11 september 2003.

Förorterna kokar i många städer. Fattiga ungdomar gör revolt mot samhället genom stenkastning och bilbränder. Man pratar om en kraftfull reaktion nedifrån, mot toppen, mot försämrade villkor.

Supportrar löper amok, huliganerna regerar, läktarvåldet ökar. En del menar att huliganism förstärker de ideal som redan regerar inom idrotten i allmänhet och fotbollen i synnerhet.

Våldet får ofta ett särskilt namn – ungdomsvåld, gatuvåld, läktarvåld, gängvåld, hedersvåld, familjevåld, kvinnovåld osv. – men det kallas sällan eller aldrig mansvåld. Varför inte, när mer än 90 procent av allt våld i Sverige utövas av män? Det är viktigt hur vi formulerar oss.

Värderingar och normer

De normer och värderingar vi lever med i dag har formats under många år. Det tar tid att förändra dem, och de delas ofta av människor i samma kultur, även om man självklart kan tycka väldigt olika i sakfrågorna.

Samhällets olika institutioner – politik, lagstiftning, myndigheter, utbildningsväsende, massmedia med flera – kan befästa normer och värderingar kring kön, manlighet och våld, men de kan också vara relativt neutrala – även om inget kan vara helt neutralt. Men samhället kan även bryta normer och värderingar, och det har skett en förändring när det gäller samhällets syn på våld – inte minst i lagstiftningen – men tolkningen och praktiken är ganska trög.

Det finns ett stort samhällsintresse när det gäller våldsutsatta och ofta fokuseras på våld mot kvinnor och barn. Men frågorna kräver stor sakkunskap. Våldet kan också se väldigt olika ut. Därför är det svårt att veta vilka grupper som är "särskilt sårbara". Likväl som missbrukande kvinnor i lågstatusområden kan bli utsatt för våld kan kvinnor i högstatusområden våldsutsättas, men det är svårare att upptäcka. De som lever högt upp i hierarkin kan därför bli väldigt ensamma och utsatta. Det är viktigt att fundera på olika grupper och olika gruppers olika utsatthet.

Arbetet med våld handlar om att förstå, bemöta, handlägga, behandla och skydda, och det måste utgå från den rådande samhällsstrukturen. Det har hänt mycket men det finns mycket kvar att lära. Här har staten ett stort ansvar, även om frivilligorganisationerna också gör ett jättejobb.

Våldets omfattning

FN beräknar att var tredje kvinna på jorden utsätts för våld under sin livstid; var femte kvinna utsätts för våldtäkt eller försök till våldtäkt.

Världsbanken uppskattar att våld mot kvinnor leder till att ca 3,5 miljoner kvinnor och flickor dödas varje år.

I två tredjedelar av världens länder är det inte ett brott enligt lag att våldta sin fru. Fram till 1965 var inte våldtäkt inom äktenskapet kriminaliserat i Sverige heller; 1984 prövades detta i lag första gången.

Över 100 000 kvinnor beräknas dö i världen varje år efter farliga aborter.

Misshandel är den vanligaste dödsorsaken och vanligaste orsaken till invaliditet i Europa för kvinnor mellan 16 och 44 år.

Vad är man värd om man inte får bestämma över sin kropp? Det är en berättigad fråga.

Polisanmälda våldsbrott i Sverige, 2008

Totalt anmäldes 108 037 våldsbrott; 221 gällde dödligt våld, av dessa gällde 60 dödligt våld mot kvinna, dvs. ca 28 procent.

Totalt 748 försök till mord eller dråp anmäldes, varav 182 mot kvinnor.

Totalt anmäldes 85 302 misshandelsbrott; av dessa gällde 25 816 kvinnor från 18 år och uppåt.

Från 1990 till 2004 steg antalet polisanmälningar för våld mot män på offentlig plats där gärningsmannen var obekant med 56 procent.

Djupintervjuer har visat att män är lika rädda för våld som kvinnor, även om det sällan kommer fram vid direkta frågor. Vad kan det handla om? Kan den stora tuffa mannen medge att han är rädd? Det finns mycket förväntningar om hur män ska vara och vad man uttrycker öppet – framför allt till andra män. Jeff Hearn, professor i genusvetenskap har uttryckt det enligt följande:

”Från barndomen är killar och män utsatta för våld, de är dess offer, dess vittnen och förväntas vara de som utövar våldet.”

Polisanmälda sexualbrott mot kvinnor i Sverige, 2008

Totalt anmäldes 14 512 sexualbrott, varav 2 923 gällde våldtäkt av kvinna över 18 år, 340 gällde sexuellt tvång för flicka över 15 år och 4 510 gällde sexuellt ofredande för flicka över 15 år.

Polisanmälda våldsbrott mot barn i Sverige, 2008

Totalt anmäldes 34 258 våldsbrott mot barn i Sverige, varav 12 977 var hotbrott.

Att leva med våld

För barn handlar det inte bara om att vara utsatt för våld utan det handlar om att leva mitt uppe i det. ”Att leva med våld” är en mer korrekt beskrivning.

Studier visar att barn som enbart hör våld får mer allvarliga konsekvenser än barn som också ser våldet, eftersom det handlar om ett visst mått av kontroll att se det som händer. Det är också viktigt att hålla ihop kvinnor och barn när det gäller våld. Är barn utsatta är ofta modern också utsatt; det är ovanligt att våld utövas mot enbart den ena eller andra.

Siffrorna visar en ökad anmälningsbenägenhet och en ökning av det faktiska våldet. Det är bra att fler anmäler och ger sig till känna – men det måste finnas någonstans att gå.

Våldets kostnader

Världsbankens chefsekonom beräknade 1999 att kostnaderna för mäns våld mot kvinnor i USA motsvarade 3 procent av BNP.

Motsvarande siffra för Europa beräknades till 1–2 procent av ländernas BNP.

I Sverige uppskattas de samhällsekonomiska kostnaderna för mäns våld mot kvinnor till 2,7–3,3 miljarder kronor, vilket är "en försiktig uppskattning" enligt Socialstyrelsen.

Det finns vissa enheter att utgå från för att beräkna våldets kostnader, men för det mesta är dessa oerhört svårt att mäta. Det fysiska, psykiska och själsliga lidandet går inte att uppskatta i pengar. Fallstudien "Räkna med kostnader" av Katarina Weinehall (2006) visar dock en total kostnad för våld mot en kvinna under 20 års tid på 2,5 miljoner kronor.

Den manliga ideologins regler

Många myter och värderingar finns om hur en riktig man ska vara. Forskaren Robert Brannon har formulerat "den manliga ideologins regler":

Inget fjolleri – gör aldrig något som på minsta vis antyder kvinnlighet.
Sträva uppåt. Det handlar om rikedom, makt och status – att bli herre på täppan.
Var fast som en klippa – pålitlig i krissituationer, inte visa sina egna känslor.
Låt dem "se på fan" – ta risker, var aggressiv, lev livet nära gränsen.

Och män tar risker. De är t.ex. kraftigt överrepresenterade i olycksstatistiken:

Av ca 80 personer som drunknade sommaren 2008 var 70 män.

Av dem som dör i bilolyckor är 80 procent män.

Av dem som dör i bränder är 70 procent män.

Skador av olika slag är den vanligaste orsaken till förlorade levnadsår för män före 65 års ålder.

Men vad är en man? Ta Ernst Kirchsteiger, som har delat Sverige i två läger – en del älskar honom, andra blir jätteprovocerade. Vad är det som är så provocerande?

Manlighetens paradox

Den stora hemligheten med manlighet är att män är rädda för andra män. Homofobi är den bärande principen för vår kulturs definition av manlighet. Homofobi är fruktan att andra män ska demaskera oss, förkläna oss, avslöja att vi inte håller måttet. Vi är rädda att låta andra män se denna fruktan. Att erkänna att vi känner rädsla är ett bevis att vi inte är så manliga som vi låtsas.

Kenta Nilsson och Magnus Hedman, båda kända idrottsmän, har berättat hur omöjligt det vore att gå ut som öppet homosexuell som aktiv manlig idrottare. Båda har berättat detta *efter* deras tid som aktiva idrottare – vilket kan väcka funderingen om huruvida de skulle kunna ha vågat göra det, medan de fortfarande var aktiva.

NCK:s utbildningar tar upp vilka känslor som är förbjudna för män. Svaren är ofta att män inte får reagera med rädsla, feighet, beroende, sorg, känslomässig eller fysisk smärta, mjukhet eller svaghet. Däremot förväntas en man bita ihop, klara situationen, inte gråta, ha situationen under kontroll, hålla masken, lösa situationen, göra något produktivt, fixa det själv och skydda sin kvinna.

Unga killar kan lätt berätta hur man *inte* ska vara. Man ska inte vara böig eller fjollig, man ska inte vara tjejig eller kärring. Men den tuffa killen sätter normen – säger han att något är ok, så är det ok. Detta finns även i vuxenvärlden – någon, chefen eller någon annan, sätter normen.

Projektet "Normal eller?"

Peter var en av de ansvariga för projektet "Normal eller?" 2002–2004. Projektet vände sig till killar i åttonde klass som fick diskutera värderingar, hur man skulle vara osv. Ett 25-tal killar deltog och de berättade om sin egen utsatthet i skolan – att man hela tiden var tvungen att förhålla sig till "tuffa killen" eller "tuffa gänget" och man hade strategier för att hantera det. Projektet kallade detta ett slags lågintensiv terror. Hot om våld samt utsatthet för det småskaliga var jobbigt att hantera, men de unga killarna hade ingen att prata med. Det viktiga är att skapa rum för att samtala och lyssna.

Vems ansvar?

Det är inte bara männens ansvar att arbeta mot våld, och forskare kommit fram till flera skäl till att det kan vara svårt för män att arbeta med mäns våld:

Det krävs personlig och kollektiv självreflektion.

Det är lätt att känna skuld.

Man vill inte veta.

Män kan ha fördelar av en sexistisk kultur i form av makt och privilegier.

Slutsatsen måste vara att våldet visserligen är männens ansvar men att män och kvinnor måste arbeta ihop.

www.kvinnofridslinjen.se

Samverkan i Västra Götalands län

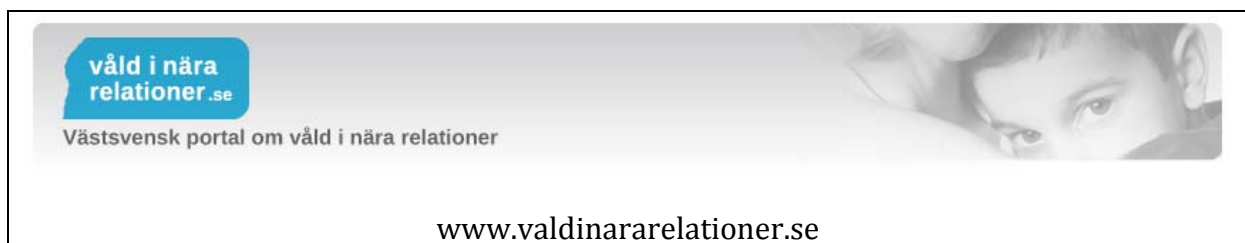
Lillemor Dahlgren, jämställdhetsexpert på Länsstyrelsen i Västra Götalands län, informerade om Länsstyrelsens arbete med samverkan i länet.

Sommaren 2007 fick Länsstyrelsen i Västra Götalands län ett uppdrag av regeringen att samordna samverkan vad gäller mäns våld mot kvinnor. Uppdraget sträckte sig över 1,5 år.

Inledningsvis undersökte man vad som redan gjordes och vad som fanns. En enkät skickades ut till 300 aktörer med frågor om läget, vilken kunskap man hade respektive saknade osv. År 2008 anordnades en samverkanskonferens med kunskapspass och workshops. Konferensen var väldigt uppskattad; det kändes viktigt att träffas över verksamhetsgränser och diskutera utifrån ett antal fallbeskrivningar. Det gav större förståelse för varandras verksamheter – var olika aktörer kommer in och var det finns begränsningar.

Ett arbete på många arenor

I dag finns en samverkansportal på Internet om våld i nära relationer. Portalen är ett samarbete mellan Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer, Dialoga Relationsvårdscentrum och Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Syftet är att samla kunskap och forskning, stimulera till samverkan och vägleda yrkesverksamma samt utsatta inom området våld i nära relationer.

En viktig del av samverkan och kunskap om våld i nära relationer är Länsstyrelsens ordinarie jämställdhetsarbete. Det är inte möjligt att prata om jämställdhet utan att också prata om mäns våld mot kvinnor. Därför sprids kunskap om våld inom det ordinarie arbetet gällande jämställdhetsintegrering, men även genom särskilda uppdrag som det aktuella om trygga stadsmiljöer ur ett jämställdhetsperspektiv. Ett uppdrag som innebär att regionala aktörer kan söka medel för fysiska åtgärder och kunskapsinsatser.

”Nu ser vi och frågar”

Efter förra konferensen reflekterade en av deltagarna över vad kunskapsinhämtningen faktiskt resulterar i: ”Nu ser vi och frågar.” Konferensen gav kunskap och väckte därmed nya funderingar. Nu planerar Länsstyrelsen ett antal dagar för erfarenhetsutbyte, och det ska även tas fram en övergripande handlingsplan/strategi för samarbete och samverkan. Det finns också en regional samverkansgrupp som bl.a. arbetar med frågor om samverkan och samarbete mellan kommuner och/eller aktörer när det gäller utbildning och andra aktiviteter.

Varför mördar man sin dotter?

Nima Dervish är frilansjournalist och krönikör samt medförfattare till boken "Varför mördar man sin dotter?" som kom ut i september 2009 (Nordstedts förlag). I boken får man följa författarnas intervjuer med mördarna till Sveriges mest uppmärksammade s.k. hedersmord.

Fröet till boken såddes när Emre Gungör (medförfattare till boken) bestämde sig för att kontakta Rami Sahindal, pappa till Fadime Sahindal som mördades 2002. De båda träffades på Kumlaanstalten och det visade sig att Rami ville träffa Emre fler gånger. Där väcktes idén om en bok och Emre tog därför kontakt med Nima Dervish.

De båda bestämde sig för att skriva boken, och tanken väcktes att träffa fler män. Efter idogt arbete lyckades man etablera kontakt med förövarna vid mordet på Pela Atroshi 1999 samt Sara Abed Ali 1996. Emre träffade Fadimes pappa, båda träffade Pelas pappa i Iran, och Nima träffade Saras kusin, som tillsammans med Saras bror mördade henne.

Fadime Sahindal

Rami Sahindal visade tydligt att han ångrade sig när det gäller mordet på Fadime; Emre menade att han aldrig träffat någon så ångerfull tidigare. Nima undrade dock hur mycket av ångern som är äkta och var den kommer ifrån. Ångrade Rami Sahindal sig på grund av att han sitter inlåst på livstid eller på grund av dådet?

Något som var gemensamt för de tre förövarna var att samtliga förnekade att det rörde sig om hedersmord – de var "offer" för omständigheterna. Enligt Rami Sahindal hade han sagt till Fadime att hon kunde åka vart hon ville och göra det hon gjorde, men hon gick emot honom och kom tillbaka hem. Det var där det brast. Mordet var alltså inte planerat utan det var ett oöverlagt mord, menade Rami.

Pela Atroshi

Genom Pelas bror fick Nima och Emre kontakt med Pelas pappa som bor i Norra Irak. Det var där mordet skedde. Två av Pelas tre farbröder sitter i dag i svenskt fängelse. En av farbröderna sköt Pela, men Pelas pappa tar på sig mordet. Skälet, menade Nima, kan vara att han vill att bröderna ska släppas.

Nima och Emre reste till Irak och fick träffa pappan i hans hem – ett enkelt hem utanför staden, med en stor byggnad för får och kycklingar och ett litet hus med två rum och kök. De frågade pappan om han tänker på Pela någon gång, kanske drömmer om henne och gråter ibland? Men nej: "Varför ska jag göra det? Hon är död. Om jag gråter – kommer hon tillbaka?" Det kändes frustrerande.

Pappan sköt ifrån sig frågan och sade att han inte kunde rå över liv och död. Samtidigt överraskade han genom att vid något tillfälle säga att inte ens djur gör på det här viset. Någonstans kändes det alltså som om Pelas pappa inte försvarade hederskulturen, men att det är som det är. Han verkade på något sätt ha resignerat.

Sara Abed Ali

Nima och Emre har inte namngett Saras mördare, tillika kusin, i boken eftersom han har ett nytt liv med fru och barn. Nima mötte honom i en bar en fredagskväll. Han ville att kusinen skulle slappna av så de kallpratade en del. Efter ett tag kände Nima att det hela var riktigt trivsamt. Det blev en tydlig påminnelse om att en människa som har gjort något fruktansvärt ändå någonstans kan vara trevlig. Det var en märklig känsla.

Nima frågade om kusinen ångrade sig, och han svarade att det som hände inte har förbättrat något för någon. Det blev en väg in i kriminalitet, han förlorade massor av år, familjen led och Sara förlorade sitt liv. Men han hänvisade hela tiden till Saras beteende, så han ville inte kalla det hedersmord. Man dödade inte Sara för att hon betedde sig svenskt utan för att hon betedde sig värre än så – hon låg med massor av killar, knarkade osv., förklarade kusinen. Obduktionsrapporten visade dock att hennes kropp var helt ren från knark och alkohol.

Hedersvåldets orsaker

Nima berättade om en forskare som hade fått i uppdrag av Rädda Barnen att undersöka hedersförtryck i Palestina, Yemen och Libanon. Forskaren rapport fick först godkänt, men sedan ville man ta bort vissa ord– kultur, patriarkat osv. Det fanns en rädsla för att späda på någon form av rasistisk diskussion. Det visar den rädsla som finns för att vara rasistisk, menar Nima.

Detta kan i sin tur leda till problem – för i sin rädsla att stigmatisera invandrarmän låter man bli att hjälpa invandrarkvinnor eller invandrabarn. De flesta förstår dock att hedersvåld inte handlar om ras, genetik eller religion, utan det finns historiska, politiska, ekonomiska skäl. Sverige har inte haft krig på 200 år medan Kurdistan inte ens är ett eget land ännu. De har inget välfärdssystem liknande vårt, och då blir individen mycket mer beroende av kollektivet, menade Nima. Det försvarar inga handlingar men det kan vara en del av förklaringen.

De intervjuade männen menade att deras våldsbrott inte hade med heder att göra, men traditionen att mannens heder finns hos kvinnan leder till det här, enligt Nima. Dåden sker för att männen är rädda om sitt anseende. Samtliga sade att mordet inte var sanktionerat hos deras familjer utan att man gjorde det på eget bevåg, men enligt Nima har familjerna haft en roll, även om en del självklart är för, andra helt emot. Individen är beroende av och påverkad av kollektivet.

Enligt hederstraditionen återupprättas hedern efter flickans död, eftersom problemet då är löst. Men i Sverige och övriga Europa är det uppenbart att männen får tillbaka sin heder till priset av skam. Plötsligt kopplas familjenamnet samman med mord, obildade människor osv.

Avslutningsvis ger Nima följande råd till dem som arbetar med dessa frågor:

Skaffa erfarenhet och kunskap.

Diskutera med andra som arbetar inom samma område.

Diskutera med barn och unga. Enkäter visar att detta är något man aldrig eller mycket sällan tar upp i skolan.

Kriscentrum för män och Kriscentrum för kvinnor

Tommy Sjölund och Anders Danell från Kriscentrum för män gav en inblick i hur de arbetar med våldsbenägna män. Därefter berättade Annika Eklund Eriksson och Helen Magnusson från Kriscentrum för kvinnor om förutsättningar och behov hos de utsatta kvinnor som de möter i sin verksamhet och vad dessa behöver för att lämna.

Kriscentrum för män/Utväg män

Utväg män är sedan en tid tillbaka en del av Kriscentrum för män i Göteborg. Utväg män erbjuder enskilda samtal och gruppbehandling för män som utövar/utövat våld i nära relationer. Utväg kvinnor och Utväg barn erbjuder kvinnor och barn, som varit utsatta för, eller bevittnat, våld, behandling såväl enskilt som i grupp. På Utväg barn erbjuds också stöd till föräldrar. Två manssamordnare, två kvinnosamordnare samt två barnsamordnare, ser till att samordna verksamheterna.

Behandling på Utväg män

Det finns flera vägar in i verksamheten.

En del män kommer via polisen. Då får Utväg information om vilka som blivit polisanmälda och tar sedan kontakt med de anmälda männen.

En del män kommer via hälso- och sjukvård respektive socialtjänst.

Män tar också kontakt på eget initiativ.

Gruppbehandling

Att delta i Utvägs behandling är frivilligt. Minst fem individuella samtal hålls med männen innan de kan ingå i en grupp.

Varje grupp består av 5–7 deltagare samt 2 terapeuter. Man träffas 24 gånger och arbetar utifrån 8 olika teman:

1. Vad är våld?
2. Våldets orsaker
3. Vilka alternativ finns till våld?
4. Våldets konsekvenser för utövare och offer.
5. Far och barn – dels förhållande till sin egen pappa och till eventuella barn.
6. Ansvar.
7. Sexualitet/intimitet.
8. Psykiskt våld.

Diskussionerna fokuserar alltid på våldet och på att göra det till ett problem i mannens liv.

För männen är det viktigt att få positiv feedback när de, i gruppen, berättar om och bearbetar de våldshändelser de varit med om.

Detta ger trygghet att dela med sig av erfarenheter och tankar med de övriga, vilket är en nödvändig förutsättning i förändringsprocessen.

Kontinuitet ger trygghet och struktur

Varje gruppsamtal inleds och avslutas på samma sätt. Först får deltagarna gradera sitt förhållande till våld den senaste veckan och vilken känsla man bär med sig. Efter detta diskuterar man ett tema. Avslutningsvis hålls en gruppövning där man sammanfattar intrycken från sessionen. Gruppsamtalen har en tydlig grundstruktur, men ger också möjlighet att följa den enskilde deltagarens aktuella process.

Kriscentrum för kvinnor

Kriscentrum för kvinnor drivs i kommunal regi. Det har funnit sedan 1983 och man har 13 anställda. I centret ingår ett skyddat boende med plats för 12 kvinnor och barn. De boende får inte ha något aktivt missbruk och eller någon funktionsnedsättning som omöjliggör ett boende på centret. Kvinnorna får bo på centret i två månader. Finns en klar planering och kvinnan väntar på egen bostad, kan hon bo kvar i max fyra månader. Man driver även en samtalsmottagning för kvinnor som inte bor där samt en jourtelefon dygnet runt.

Kriscentrum för kvinnor har som övergripande mål att erbjuda skydd åt våldsutsatta kvinnor och deras barn samt erbjuda kvinnor möjlighet och verktyg att bryta en destruktiv livssituation och relationer som präglas av kontroll, hot och våld.

Kriscentrum stöttar kvinnans egen utveckling för att kunna återupprätta sin integritet och skapa förutsättningar för ett självständigt liv fritt från fortsatt kontroll, hot och våld.

Under 2008 var 163 kvinnor aktuella på samtalsmottagningen och 116 kvinnor med 124 barn fanns någon gång i det skyddade boendet. Kvinnorna hade 39 olika nationaliteter och kom från 19 stadsdelar.

Kriscentrum jobbar inte bara utifrån kvinnans egen självständighet och egna utveckling utan även utifrån ett barnperspektiv. Varje kvinna som kommer till centrat får en samordnare, och så även barnen. Detta barnperspektiv har under året aktivt arbetats med genom att ha en medarbetare från familjerättsbyrån anställd på halvtid.

Arbetet med barnen förstärks också genom att det nu, via ekonomiskt stöd från Länsstyrelsen, anställts en lekpedagog för att hjälpa barnen att komma igång med en egen läkandeprocess.

Hälften av kvinnorna som flyttar från centret har ingen ordnad ny bostad när de flyttar utan de får flytta till olika minihotell, andra kvinnojourer, andra boenden osv. Centrets egen uppföljning visar att 16 procent av kvinnorna går direkt tillbaka till sin man.

För att förstå våld mot kvinnor behöver man förstå att våld lönar sig.

Kortsiktiga vinster med våld är.

- Fysisk och känslomässig avspänning
- Makt och kontroll(yttre)
- Stoppar vanmaktskänslor(inre kontroll)
- Tar bort vanmaktskänsla
- Hämnad
- Får sin vilja igenom
- Stoppar konflikt

Långsiktiga konsekvenser med våld är

- Kriminell identitet med ev. juridiska sanktioner
- Dödar kärleken
- Förstör en förtroendefull relation
- Självförakt
- Skam och skuldkänslor
- Förluster (kärlek, familj, arbete) leder till isolering och otrygghet

Hoppet är ibland det sista som överger en

De kvinnor som besöker centret kommer från alla samhällsklasser och är i alla åldrar – allt från tonårsflickor till äldre kvinnor. Skälet till att hon inte kommit tidigare är ofta att hon är som mest utsatt när mannen anar eller vet att hon ska lämna. Hon kan också vara orolig för var hon ska bo, hur barnen ska klara det hela och hur hon ska klara sig ekonomiskt. Det kan också handla om påtryckningar från släkt och vänner: "Du får inte skilja dig."

Många kvinnor bär ett sista hopp att allt ska ordna sig. Hon lämnar inte hemmet förrän allt hopp är borta och hon har lämnat illusionen om den lyckliga familjen bakom sig.

Att kunna skydda sig

Utövaren har alltid ett ansvar för våldet och för att sluta slå och hota – men offret har ett också ett ansvar att skydda sig och då ska det också vara möjligt att ta det ansvaret.

Fysiska gränser, t.ex. skyddat boende. Kvinnor använder ibland anpassning för att kontrollera mannen, men det fungerar inte. Kvinnan måste ta makten över sig själv. Det kan hon inte göra om hon inte är fysiskt skyddad. Fysiska gränser kan också handla om polisanmälan, besöksförbud (42 procent av alla besöksförbud beviljas) eller om att byta av bostad. Ytterligare åtgärder kan vara sekretessmarkering, kvarskrivning samt fingerade personuppgifter.

Psykiska gränser, bl.a. när det gäller att urskilja skulden, dvs. skilja ut vilken skuld kvinnan själv har för det som hänt. Hon kan bara ha skuld för det hon ansvarar för. Det handlar också om att urskilja ansvar och makt – hon kan bara ta ansvar över det hon har makt över. Många kvinnor tar ansvar för sådant de inte har makt över, vilket leder till maktlöshet och skuldkänslor.

Vad behöver hon för att lämna?

För att våga lämna behöver kvinnan först och främst bli trodd. Hon måste också få stöd genom normer och lagstiftning som förstår komplexiteten i frågan. Det handlar därtill om skydd, ekonomisk, social och juridisk hjälp för sig och sina barn samt eget boende inom rimlig tid. Polisen bör hantera anmälningarna omgående och förundersökningen måste inledas snabbt. Adekvata hälsoinsatser för kvinnan och barnen behövs.

Utöver detta är både professionella och privata nätverk viktiga.

Men barnen då?

Ulf Axberg och Karin Grip från Psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet pratade om hur barn som bevittnar våld påverkas samt om metoder och stödinsatser för barn som upplevt våld. Susanne Ericson, arbetar vid verksamheten Bojen med barn som har bevittnat våld i hemmet.

Ordet "familj" väcker associationer om säkerhet och trygghet, men för många barn är detta inte sant. Ulf Axberg har lett ett antal mansgrupper och han insåg att det var bra att lyfta in barnen i samtalen, eftersom männen bar på en föreställning om att barnen inte visste något om våldet som pågick.

Cirka 10 procent av de barn som upplevt våld i familjen säger att de sett de vuxna slå. Det förekommer också att mannen låser in barnen i ett annat rum innan han slår eller att de större barnen tar med sig sina mindre syskon in i ett annat rum. Andelen barn som har PTSD som har utsatts för våld i nära relationer eller andra interpersonella trauman är högre än andelen barn som har PTSD och varit med om andra typer av trauman (trafikolyckor tex) (Chemtob m.fl., 2009, J Interpers Violence 24). De funktioner som påverkas i första hand är språket och den mentala utvecklingen. ADHD och PTSD har många likheter.

Från början trodde Ulf att de personer som utsattes för våld skulle finnas inom socialtjänsten, inte inom psykiatrin, där han verkade. Men han blev efter ett tag varse att så inte var fallet. Om han frågade fick han ofta svaret att våld förekom.

Barnet tappar båda föräldrarna

Våld får allvarliga konsekvenser för barnen. De tappar båda sina föräldrar, eftersom den ena blir förövare och den andra offer – men ingen blir förälder.

Det har visat sig att barnets ålder har betydelse. Exempelvis kan till och med spädbarn uppvisa symtom. Traumat blir dessutom större om våldet riktas mot mamman, eftersom hon oftast fungerar som omsorgsperson. Mellan 40 och 60 procent av de kvinnor som levt med våld utvecklar PTSD, vilket påverkar möjligheten att ta hand om och hjälpa barnet.

Det viktiga är att våga fråga och våga lyssna! Dessutom måste man veta hur man ska hantera svaret. Glöm inte att undvikande är ett beteende som hör samman med PTSD.

Bojen

Bojen är en ideell organisation med stöd från Länsstyrelsen och Göteborgs Stad, och man fungerar som ett komplement till befintliga resurser. Uppgiften är att ge barn möjlighet att bearbeta sina upplevelser. Både barn och mammor deltar; äldre tonåringar kan delta själva, men en förutsättning är att man lämnat det våldsamma förhållandet

Bojen bearbetar med gruppsamtal med ca 6-8 barn i varje grupp. Grundtanken är att den person man träffar först i de individuella samtalen också är med som gruppleddare i

gruppverksamheten. Detta för att man ska känna sig trygg och inte ska behöva dra sin historia om och om igen.

Grupperna är uppdelade i olika åldrar; 4-6, 7-9, 10-12, tonår och föräldragrupper och programmen är anpassade utifrån de olika åldrarna. Det finns även möjlighet till individuella terapier om det behövs.

Bemötandet vid mottagandet är mycket viktigt. Barn tror ofta att de är helt ensamma om att ha vara med om detta, och då känner de sig just ensamma och annorlunda. Genom samtalen ser de att våld i hemmet är vanligare än de tror. Det är viktigt att visa exempel på olika vanliga reaktioner. Sedan kan man förklara att detta är ett normalt sätt att reagera på en onormal situation. Bojen vill skapa ökade levnadsfärdigheter, stärka självkännetheten och självkänslan och sist men inte minst inge hopp.

Ibland krävs kontakt med barnpsykiatrin, men detta måste både mamma och pappa godkänna om de har delad vårdnad, vilket ibland har förhindrat remittering.

Det är mycket viktigt att traumatiserade barn får fasta rammar och rutiner. De måste bli sedda, lyssnade på samt varmt och generöst mottagna. Det handlar i mångt och mycket om att "lära sig" att känna efter hur man egentligen mår.

(O)trygghet i det offentliga rummet

Birgitta Andersson är kulturgeograf och genusvetare. Hon tog upp hur mäns våld mot kvinnor får effekter i det offentliga rummet samt hur detta begränsar kvinnors rörlighet och möjlighet att delta aktivt i samhället på lika villkor som män.

Mäns våld mot kvinnor får konsekvenser både i det privata och i det offentliga rummet. Det handlar om makt och demokrati. Genom att våldet får effekter i det offentliga rummet begränsas kvinnors möjlighet att röra sig ute. De jämställdhetspolitiska målen säger att män och kvinnor ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare. Det har dock visat sig att många kvinnor undviker vissa vägar, platser eller transportmedel, och även att gå ut på kvällar, på grund av upplevd otrygghet, och möjligheterna att vara aktiva medborgare minskar.

Vi omgärdas av information i det offentliga rummet – inte minst via bilder – och det sker en sexualisering av kroppen. Birgitta tar sin utgångspunkt i FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor som antogs av FN:s generalförsamling 1993:

”Violence against women is a manifestation of the historically unequal relations between men and women, which have led to domination over and discrimination against women by men and to the prevention of women’s full advancement.”

Risk bättre än rädsla

Begreppet ”rädsla” är inget bra begrepp, för det cementerar bilden av att kvinnor är rädda och behöver beskydd. Kvinnor definierar sig dessutom inte alltid som rädda utan använder oftare begrepp som begränsade, frustrerade eller otrygga. Oavsett hur de definierar sina känslor använder de sig av olika strategier, medvetna eller omedvetna, när de rör sig ute kvälls- och nattetid. Därför är det bättre att prata om risk och om att kvinnor förhåller sig till en risk att råka ut för våld.

Kvinnor förhåller sig till en risk betydligt mer än män. Både män och kvinnor förhåller sig främst till en risk för att råka ut för mäns våld. Kvinnor förhåller sig i högre grad än män till risken att utsättas för sexualiserat våld eller hot om våld. Unga tjejer skolas in i att de ska ta hand om sin egen säkerhet, vilket gör att det blir en individuell uppgift att lösa ett strukturellt problem, dvs. mäns våld mot kvinnor.

Var fjärde kvinna (27 procent) känner sig otrygg när hon går ute ensam en sen kväll i sitt bostadsområde. Detta skapar oerhörda begränsningar.

Dubbel utsatthet

Ett antal parametrar gör att vissa kvinnor drabbas av dubbel utsatthet:

Klass. Kvinnor i områden med lågt valdeltagande, lägre inkomster och hög arbetslöshet känner sig otryggare. En kvinna med god ekonomi kan kanske välja att bo i ett område där hon känner sig tryggare, man kan ha två bilar i hushållet osv. Klass påverkar framför allt strategier och möjligheter.

Ålder. Äldre kvinnor känner sig ofta mer otrygga, men yngre kvinnor upplever oftare att de begränsar sin rörlighet. Å andra sidan rör de yngre sig mer i samhället.

Funktionsnedsättning. 44 procent av samtliga kvinnor med funktionsnedsättning går ogärna ut när det är mörkt. Ofta förbereder de sig väl genom strategier som t.ex. självförsvarskurser och liknande.

Etnicitet och sexualitet. Ibland kan det vara svårt att veta om det är kön, etnicitet eller sexualitet som påverkar risken. En öppet homosexuell kvinna känner sig mer utsatt i det offentliga rummet. Detsamma gäller generellt kvinnor med annan etnisk bakgrund än svensk.

Finns det en riskparadox?

Enligt brottsstatistiken behöver kvinnor inte känna sig otrygga, framför allt inte äldre kvinnor. Däremot bör yngre män känna sig mer otrygga – men det är inte så manligt att

säga att man är rädd. Många män har också strategier för att förhålla sig till eventuella risker, men dessa är inte så uttalade som kvinnornas. Massmedia påverkar bilden och det blir ringar på vattnet, men massmedia hittar inte på brotten. Det är viktigt att komma ihåg.

Kvinnors strategier

En strategi kan vara att hålla en nyckelknippa eller en mobiltelefon i handen. Det kan även handla om att vissa tider undvika vissa platser som man har definierat som otrygga – platser där man inte har kontroll, platser där det inte finns flyktvägar, mörka platser, parkeringshus osv. De strategier som kvinnor använder sig av är ofta inte medvetna, utan de sitter i ryggraden.

Kvinnor bär dessutom på en tyst kunskap om den egna kroppens utsatthet och om var, när och på vilket sätt det offentliga rummet är otryggt. Åtgärder i den fysiska planeringen löser inte grundproblemet, men det kan bidra till tryggare rum för både kvinnor och män. Det blir inte sämre för män för att vi förbättrar för kvinnor.

www.boverket.se/Planera/planeringsfragor/planera-tryggt-och-jamstallt/

Våld i samkönade relationer

Anneli Svensson arbetar som samordnare på RFSL:s brottsjour. Hon tog upp våld i samkönade relationer utifrån både ett förövarperspektiv och ett utsatthetsperspektiv.

Det är viktigt att normalisera problemet och inte göra det till något "speciellt" eller "exotiskt". RFSL möter alla typer av våld – våld i familj, hatvåld, hatbrott, och partnervåld (50 procent av dessa har även varit med om hatbrott). När man jobbar med trauma är det viktigt att fråga efter tidigare trauma.

Det finns tyvärr väldigt lite statistik om våld mot hbt-personer (homo- och bisexuella samt transpersoner) i Sverige och det saknas skyddade boenden för misshandlade män. Därtill är kunskapen dålig hos polis, på sjukhus osv.

Det finns dock en del litteratur i ämnet: Sociologen Carin Holmberg m.fl. skrivit en bok om problemet – dels "Slagen dam" (rapporten kan beställas av RFSL), dels rapporten "Våldsamt lika och olika – om våld i samkönade parrelationer" av Holmberg/Stjernqvist (2006) som visar bl.a. följande:

24,9 procent av de tillfrågade (501 personer) uppgav sig varit med om våld i en nuvarande eller före detta relation.
Mest utsatta var personer mellan 20 och 30 år.
Oftast handlade det om jämnåriga relationer.

Det är svårt med statistik för detta är en grupp som inte syns i den allmänna befolkningsstatistiken. Dessutom är antalet tillgängliga respondenter litet. Säkert är dock att

våld förekommer i samkönade relationer och att det är lika allvarligt och lika frekvent som i tvåkönade relationer. Det är egentligen oviktigt om det drabbar 10 eller 50 procent. Det viktiga är de specifika förutsättningarna och konsekvenserna.

Man kan konstatera att våld i samkönade relationer är lika vanligt som våld i tvåkönade relationer – och lika allvarligt.

”Gud, vad spännande!”

Många hbt-personer som vänder sig till sjukvården och andra institutioner får ett heteronormativt bemötande, där den behandlande utgår utgå från det heterosexuella: ”Gud vad spännande – du är min första lesbiska patient!” Detta blir en form av omvänd homofobi enligt Marie Hagberg, ordförande i RFSL Göteborg. Bemötandet är oerhört viktigt, för ett gott bemötande kan leda till att brottsoffret vågar anmäla.

Kvinnor i hbt-förhållanden utsätts oftare för psykiskt våld, medan män oftare utsätts för fysiskt våld. Sexuellt våld förekommer även hos kvinnor. Internationell forskning visar också att kvinnors våld inte är lindrigare än mäns våld.

Ibland används krav på öppenhet som ett hot – ”Jag ska outa dig” – t.ex. om någon inte berättat om sin homosexualitet för familj eller vänner. Många personer i denna situation blir självmordsbenägna.

Lika inför lagen?

I brottsbalkens 4 kap. 4 § står följande:

4 a § Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4 eller 6 kap. mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för grov fridskränkning till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Har gärningar som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, skall i stället dömas för grov kvinnofridskränkning till samma straff. *Lag (1999:845)*

Varför inte ändra andra stycket i brottsbalkens 4 kap. så att det även gäller hbt-personer? Som det är skrivet nu innebär det strukturell diskriminering. Många ringer RFSL och menar att lagen inte gäller dem pga. det andra stycket.

Tänk på begreppen

Slutligen – tänk på begreppen. Det är t.ex. viktigt att säga ”partner” i stället för pojkvän/flickvän, för att inte utesluta någon. Tänk också på att det inte är så stor skillnad på våldet i sig och hur det tar sig uttryck. Den stora skillnaden för hbt-personer gäller det sociala nätverket.

Läs mer på RFSL:s Brottsofferjour www.rfsl.se/boj

Aktör eller offer? Den fina gränsen mellan prostitution och människohandel

Karin Dahlborg och Anna Hulusjö arbetar på Prostitutionsgruppen. De redogjorde för hur prostitutionen har förändrats sedan sexköpslagens införande. Deras fokus var personer i gränslandet mellan prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Det finns två läger (diskurser) i samhällsdebatten när man förhåller sig till prostitution.

Abolitionism som menar att prostitution i sig är skadlig, att den grundas i och förstärker en redan ojämlik könsmaktsordning och att den bör förebyggas och bekämpas. Detta är grunden för Sveriges sexköpslag.

Normalisering som innebär stigmatisering och dåliga arbetsförhållande måste bekämpas för att förbättra situationen för dem som säljer sex. Här skiljer man mellan frivillighet och tvång, men en uppdelning i offer och förövare samt frivillighet och tvång innebär ett problem för det leder till ett antal gråzoner.

Lagstiftningen i Sverige

Sverige lägger fokus på sexköparen. År 1999 kom sexköpslagen, och syftet med lagen är att avskräcka sexköpare samt att förhindra människohandlare att etablera verksamhet i Sverige. Lagen har funnits i tio år. För närvarande görs en utvärdering som ska vara klar 2010. Syftet är att se vilken effekt lagen har haft och utgångspunkten är att lagen ska finnas kvar.

Lagen mot människohandel för sexuella ändamål kom 2002 och lagen mot människohandel i andra former kom 2004, men det har visat sig att det är svårt att använda dessa lagrum. Många brott vad gäller sexuella ändamål blir kopplerimål.

Vad är prostitution respektive människohandel?

Prostitution innebär att minst två parter köper eller säljer sex. Någon form av ersättning (vanligen ekonomisk) utgör en förutsättning för den sexuella tjänsten. För att en gärning ska bedömas som människohandel ska den bestå av tre moment – en *åtgärd* som vidtas genom användandet av ett *otillbörligt* medel för ett visst *utnyttjandesyfte*.

FN:s kontor för bekämpning av narkotika och kriminalitet (UNODC) uppskattar att människohandeln omsätter 10 miljarder US-dollar per år. Det är den tredje största illegala handeln, efter handeln med vapen respektive droger. Cirka 80 procent gäller handel med kvinnor och cirka 50 procent handel med barn. Det vanligaste är människohandel för sexuella ändamål.

När det gäller människohandel talar man ofta om viljelösa offer. Men föreställningen om hur ett offer ska se ut och vara gör det hela svårare att upptäcka. Många kvinnor kan ha rest hit frivilligt men blir utnyttjade när de väl är här. Kvinnor som kommer hit och som möts av arbetslöshet, har låg utbildning osv. blir dessutom lättare utsatta – och vad har de att återvända till?

Berättelsen om Paula

Paula kommer från Bulgarien. Hon är ensamstående tvåbarnsmamma med låg utbildning och svårt försörja barnen. Hon får ett erbjudande att sälja sex i Sverige – då kan hon tjäna mycket pengar, får hon veta. Paula tackar ja och hamnar i Sverige. Väl framme blir hon upplockad på Arlanda, utan pengar, utan boende, och hamnar i en lägenhet där hon får ta emot 2–3 kunder per dag. Paula får 1 500 kr per vecka som hon skickar hem till sin mamma som tar hand om barnen. Efter ett antal månader får hon hjälp att åka hem men sedan återvänder hon till Sverige. Då anmäler hon sin utnyttjare för koppleri. Värt att tillägga är också hur Paula redan tidigare varit utsatt för människohandel för sexuella ändamål i Sverige, men blev då räddad i samband med en razzia och återvände därefter till Bulgarien.

Denna berättelse väcker en del frågor i gråzonen, t.ex. om Paula är offer för människohandel eller är hon en immigrant som säljer sex.

Det är viktigt att skilja på olika nivåer av offer. Om någon är ett offer innebär det att det finns en förövare, och vi har starka föreställningar om vad en förövare är – ond och våldsam. Men ibland är hallicken en kvinna som fungerar som exploatör, väninna och beskyddare. Hur gör man då? Gränsen mellan migration, människosmuggling och människohandel kan ofta kännas väldigt flytande.

Prostitutionsgruppen möter ibland kvinnor där man inte säkert kan avgöra vilken situation kvinnan befinner sig i. Vissa kvinnor befinner sig i ett gränsland, där det inte är fråga om människohandel men där de saknar socialt stöd, samhälleligt stöd osv.

Det handlar om efterfrågan

Så länge det finns efterfrågan kommer dessa tjänster att finnas. Det handlar om att minska efterfrågan om prostitution ska kunna motverkas. Just detta är syftet med sexköpslagen.

Det handlar om attitydförändring på lång sikt men under tiden måste skadeverkningarna av prostitutionen minska. Prostitutionsgruppen måste förhålla sig till att kvinnornas situation rymmer både aktörer och offer. Många kvinnor har offrat mycket och överlevt mycket – men man bär fortfarande på ett hopp om en framtid. Det hoppet kan gruppen bygga vidare på.

Manlig prostitution

Prostitutionsgruppen besöker inte miljöer (barer, krogar, Internet) där prostituerade män befinner sig. Man sprider information och har samtal med män när männen själva tar kontakt. Självklart finns det manlig prostitution, men den är mycket svårare att hitta. Vid kartläggning av eskortsajter och liknande på Internet hittar man sällan annonser med killar.

Förtroende och samverkan

Prostitutionsgruppens arbete bygger på att man bygger upp ett förtroende hos kvinnorna. Det går ofta bra, men om det finns en hallick i bakgrunden är det mycket svårare. Gruppen har mycket och nära samverkan med polisen, så man kommer i kontakt med kvinnorna även den vägen.

Varför är Män för Jämställdhet?

Gösta Zachrisson är informatör och ordförande i Göteborg för antivåldsorganisationen Män för Jämställdhet. Seminariet handlade om förebyggande arbete och om hur en ökad jämställdhet kan minska mäns våld.

Organisationen "Män för Jämställdhet" finns på cirka 15 platser i landet. Man har bl.a. initierat kampanjen "Säkerhetsnålen", "Samling mot mäns våld", för att arrangera demonstrationer och andra aktiviteter tillsammans med andra organisationer. I övrigt arbetar man med påverkansarbete, opinionsbildning, utbildning och olika former av direktstöd, t.ex. killgrupper.

"Män för Jämställdhet" arbetar utifrån tre grundpelare:
för jämställdhet
för kvinnofrid
mot mäns våld och övergrepp.

Manslådan

Jämställdhet handlar bl.a. om att arbeta med könsroller. Där kan man fråga sig om det har hänt så mycket sedan 1970-talet. När en del menar att samhället har gått för långt när det gäller jämställdhet ser man inte de mer djupa strukturerna. Varför utvecklar vissa personer, framför allt män, ett våldsmönster? I många fall handlar det om dessa strukturer och om förväntningar – vad är en "riktig man"? Om en man gör fel blir han kallad kärring, bög, fjolla. Då är det tryggare att befinna sig i sin mansroll, det Gösta kallar "manslådan". Men om han inte tar sig ut, riskerar han att föra destruktiva värderingar vidare.

"Män för Jämställdhet" vänder sig till bl.a. skolor, rättsväsendet, militären och polisen för att berätta hur man ser på jämställdhet. Man menar att påverkan måste in där, om man ska lyckas påverka samhället i stort.

Gösta konstaterar också att benämningarna på olika slags våld är ofta könlösa – gatuvåld, lägenhetsbråk, ungdomsvåld, gängvåld, huliganism osv. Varför är det så? Det är ju oftast männen som utför våldshandlingarna. Strukturerna döljer verkligheten.

Den manliga historien

I skolan får barnen lära sig ett antal "manliga" årtal – Gustav Vasas kröning 1523, mordet på Gustav III 1792, osv. Men vart tar de kvinnliga årtalen vägen? Det finns många viktiga hållpunkter i historien som är väl så viktiga:

- 1845, kvinnor får lika arvsrätt i Sverige
- 1858, ogifta kvinnor över 25 år kan begära att bli myndiga
- 1864, mannens lagliga rätt att "aga" sin hustru försvinner
- 1921, den kvinnliga rösträtten införs
- 1965, män kan dömas för våldtäkt även om den sker inom hemmet

Ojämställdheten ser olika ut

Båda könen upplever ojämställdhet, men den ser olika ut. Ojämställdhet för flickor kan innebära att de:

- utsätts mer för sexuella trakasserier
- utsätts mer för utseendefixering
- lätt kan få en horstämpel
- inte kan vistas var som helst
- döms hårdare än pojkar om de är fulla
- får mindre tid på lektionerna i skolan

Ojämställdhet för pojkar innebär att de:

- inte tränas för att utveckla empati
- inte får gråta
- inte får visa tillgivenhet till andra pojkar

När det gäller de vuxna männen handlar det om att de:

- har ett litet kontaktnät vid kris
- missgynnas i vårdnadstvister
- tar fler risker, skadar sig, drunknar och dör oftare i trafiken än kvinnor
- har dubbelt så hög självmordsfrekvens
- har kortare livslängd
- på grund av chefers attityd "tvingas" avstå från sitt fulla föräldraskap (vid pappaledighet)

Aktiviteter i Göteborg

"Män för jämställdhet" arbetar för närvarande med kill- och tjejgrupper (Jämt i skolan) i samarbete med föreningen Frizonen Simone. Två halvtidsanställda pedagoger arbetar med åk 7-9 i grundskolan och gymnasiet för att utbilda ungdomar. Man försöker också utbilda andra ledare.

Startar i dagarna projektet "Arbetsgivare mot våld i nära relationer", där man vill arbeta tillsammans med näringslivet och kommunen.

Därutöver anordnas föreläsningar, manifestationer, diskussionsgrupper, bok- och studiecirkel och de ingår i flera nätverk tillsammans med bl.a. Ung & Trygg, Fryshuset, Rädda Barnen och Svenska kyrkan.

Ett tidigare projekt (2005 - 2008) är "Du bestämmer" (pengar från Arvsfonden), med föreläsningar och teater i 145 skolor i Sverige för totalt ca 42 000 elever, lärare och föräldrar.

Den 19 november startar riksföreningen en mailjour för killar - www.killfragor.se Även detta projekt drivs med Arvsfondspengar.

Säkerhetsnålen (www.sakerhetsnalen.se) är en årligen återkommande manifestation runt om i Sverige under perioden 25 november – 10 december.

Riksorganisationen har även gett ut fyra tidskrifter – "Män och våld", "Män och makt", "Män och barn" samt "Män och sex". Dessa kan beställas eller laddas ner kostnadsfritt från organisationens hemsida – www.mfj.se. Där finns också ett kalendarium och mer information att hämta.

Dubbelt utsatt – våld mot kvinnor med funktionsnedsättning

Denise Cresso och Evy Skager arbetar inom verksamheten Dubbelt utsatt. De berättade att kvinnor med funktionsnedsättning lika ofta utsätts för våld som kvinnor generellt. Detta är många gånger ett okänt faktum och dessa kvinnor får därför inte alltid det stöd de behöver och har rätt till.

Våld mot funktionsnedsatta anmäls sällan, för dessa personer kan ha svårt att berätta och dessutom svårt att bli trodda. Det är viktigt att se att en funktionsnedsatt kvinna är en kvinna i första hand och funktionsnedsatt i andra.

Våldet ser ofta likadant ut, men situationerna kan variera. En synskadad person skadades eftersom sambon gång på gång möblerade om hemma utan att säga till. Hur ser samhället på det? Är ommöblering detsamma som utövande av våld i ett sådant läge? Och hur gör en döv kvinna om hennes man måste tolka hela tiden, och det är han som utsätter henne för våld?

Tre kön på toaletterna?

Noterbart är samhällets syn på funktionsnedsatta. Ta offentliga toaletter som exempel, där skyltarna visar att det finns tre kön – kvinnor, män och handikappade! Där spelar det alltså ingen roll om en person är man eller kvinna – de får dela toalett. Det finns inte heller några pictobilder för våld (se www.pictogram.se). "Dubbel utsatt" har nu sökt pengar för att utveckla ett s.k. våldogram, som fokuserar på våld.

Mänskliga rättigheter är grunden

Arbetet inom "Dubbelt utsatt" tar sin grund i de mänskliga rättigheterna. FN menar att det inte finns några mänskliga rättigheter så länge det förekommer våld mot kvinnor. Därför är regeringens fokus på kvinnor viktigt. Hur ska någon t.ex. kunna ta del av samhällets aktiviteter om man är rädd att gå ut på kvällen eller om man hela tiden måste planera hur man ska ta sig fram?

Specialfordon eller färdtjänst för funktionsnedsatta med rullstol saknas på många platser kvälls- och nattetid, så därför är det svårt för våldsutsatta att lämna sitt hem efter "stängningsdags". Och om man tar sig hemifrån finns en risk att kvinnojourerna inte är tillgängliga för kvinnor som är fysiskt eller psykiskt funktionsnedsatta.

Kvinnor med fysiska och intellektuella funktionsnedsättningar är utsatta för våld i lika stor utsträckning som kvinnor med icke funktionsnedsättning. Det visar en rapport från Brottsförebyggande rådet – "Våld mot personer med funktionshinder" (rapport 2007:26). Den visar också att män oftare är utsatta för materiellt våld medan kvinnor oftare utsätts för sexuellt våld.

Läs mer om Dubbelt utsatt på www.dubbeltutsatt.se.

De sista ljuva åren?

Margareta Larsson är enhetschef vid Bjursläotts äldreboende. Hon pratar om utsatthet och erfarenhet av våld hos personal och omsorgstagare inom hemtjänsten.

Margareta ingick 2004 i ett projekt där hon utbildade sina dåvarande medarbetare om våld. I studien ingick även en enkätundersökning bland omsorgstagare i Lundby och Tynnered. Projektet genomfördes i samarbete med Göteborgs Stad och hade två huvudsyften:

- dels att medvetandegöra om att grupperna funktionshindrade kvinnor och äldre kvinnor inte står fria från mäns våld i samhället
- dels att ta fram en modell för hur personalen inom hemtjänst och hemsjukvård kan arbeta med kvinnofrid i sin yrkesutövning.

Det svåra med att hantera våld inom omsorgen är att man helt enkelt inte vet vad man ska göra. Våldet sker ofta inom omsorgstagarens privata sfär – och vilket mandat har man att agera? Utbildningarna inom projektets ram hade effekt. Innan hade Margareta aldrig någonsin hade fått ett samtal från någon anställd i hemtjänsten om våld, men efter utbildningen kom däremot många samtal.

Efter projekttiden har Lundby valt att utbilda all sin personal i kvinnofrid och man har även tagit fram riktlinjer för detta arbete. Dessa delar man gärna med sig av! Alla medarbetare har poängterat vikten av chefernas engagemang i frågan. Därför har samtliga enhetschefer och biståndshandläggare genomgått utbildningen.

Var går gränsen?

Arbetet med att komma i kontakt med människor som utsatts för våld kan många gånger vara problematiskt. Vad gör man? Vilka befogenheter har man? Var går gränsen för vårdtagarens integritet? En utbildning av detta slag ger många nya insikter och också kunskap kan vara tung att bära. Många hade en känsla av obehag inför ämnet och att en del därför tackade nej till utbildningen. Det fanns också känslor av skuld och maktlöshet. Denna utbildning utmanade personalens föreställningar om vem som är våldsam och vem som utsätts för våld.

Vad är våld?

Innebörden i begreppet våld är flytande och varierar i olika sammanhang. Margareta använder en definition som säger att våld är maktutövning, en handling som berör minst två personer, en handling som vill påverka, lära, visa, uppfostra eller hejda och som ger upphov till ångest, skrämning, skada eller kränkning.

Våld får utsatta att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något åt det.

Särskilt utsatta grupper är personer med funktionsnedsättning, missbruk, äldre, annan etnisk bakgrund, unga, personer som lever i patriarkal miljö samt hbt-personer. Ofta sätts ett epiteta fram kvinnor som utsätts för våld, exempelvis *missbrukande* kvinna eller *funktionsnedsatt* kvinna, men den gemensamma nämnaren är att det handlar om kvinnor, vilket är viktigt att komma ihåg.

SCB:s offerundersökningar visar att utsattheten för våld minskar med åldern, men äldre kvinnor är mer utsatta än äldre män i hemmen. Äldre män är mer utsatta i offentlig miljö men dock i mindre grad än män i stort i befolkningen. De flesta våldsbrott anmäls aldrig och faktorer som påverkar anmälningsbenägenheten kan vara hur nära relation offret har till förövaren och om brottet har skett inomhus eller utomhus. Människor i en beroendesituation drabbas särskilt hårt.

Socialtjänstlagen säger att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan behöva stöd och hjälp för att förändra sin situation och att detta särskilt ska beaktas.

Konsekvenser på grund av ålder

Högre ålder får särskilda konsekvenser när man utsätts för våld:

Man tål påfrestningar mindre väl.

Det finns en ökad risk för feldiagnos; läkaren kan tro att man ramlat eller tro att skador enbart har med åldern att göra.

Omgivningen tror inte på människor som är äldre; detta gäller även människor med funktionsnedsättningar.

Vad visade enkäten?

Enkäten skickades ut till ca 900 personer, varav 339 svarade. Medianåldern bland dem svarande var 82 år. De svarande gavs även möjlighet att få ringa och tala med någon om sina upplevelser av våld.

Av de 339 uppgav 95 personer (65 kvinnor och 30 män) att de någon gång hade utsatts för våld (enligt givna exempel). Detta motsvarar 30 procent av kvinnorna och 24 procent av männen. Den vanligaste typen av övergrepp för både kvinnor och män var försummelse. Därefter kom hot och trakasserier, ekonomiska övergrepp, sexuella trakasserier, våldsamt uppträdande och sexuella övergrepp. Försummelse är vanligare bland männen än bland kvinnorna medan alla andra typer av våld är vanligare bland kvinnorna. Största skillnaden fanns vad gäller sexuella trakasserier och våldsamt uppträdande, vilket är tre till fyra gånger vanligare bland kvinnorna. Hot, trakasserier och sexuella övergrepp var dubbelt så vanligt bland kvinnorna.

Bara en fjärdedel av kvinnorna hade sökt hjälp medan 50 procent att männen gjorde det.

När det gäller ekonomiska övergrepp var dessa vanligare bland kvinnorna än bland männen, men skillnaden var inte särskilt stor. För både män och kvinnor var det vanligast att ha blivit utsatt för stöld och förskingring av "någon annan". Därefter kom att man blivit lurad/pressad på pengar eller bestulen av sina barn. När det gäller sexuella trakasserier uppgav kvinnorna i betydligt högre utsträckning än männen att de hade utsatts för detta.

Några avslutande reflektioner...

Jesper Svensson från Länsstyrelsen rundade av konferensen med några reflektioner.

Jesper inledde med att konstatera att dagen har handlat om mänskliga rättigheter i olika former. Ofta sägs att det kan vara "mycket snack och lite verkstad" men när det gäller mänskliga rättigheter kanske det är tvärtom? Veldig mycket görs, men man ser det inte som ett rättighetsbaserat arbete.

Det är viktigt att utgå från sig själv när man pratar om något så svårt som diskriminering och mänskliga rättigheter. Han tog sin egen arbetsplats som exempel. En stor arbetsplats som Länsstyrelsen är en spegel av det omgivande samhället. Finns det sexism, homofobi, islamofobi osv. i samhället finns det säkert också på den egna arbetsplatsen.

Man måste rannsaka sig själv och sin bekantskapskrets. Det är aldrig accepterat att slå sin partner men vi pratar aldrig om det, och det finns ofta närmare än vi tror.

Människor som arbetar med utsatta personer har en viktig uppgift att förse t.ex. media med material och information. Skicka ut färdiga pressmeddelanden, informera om vad som händer och hur det ser ut. På dagens konferens deltar 15 procent män och 85 procent kvinnor. Det kanske borde ha varit tvärtom? Media finns inte här i dag. Ser media jämställdhet som en kvinnofråga? Kan det påverka deras deltagande? För ett tag sedan ordnade Länsstyrelsen en konferens om människohandel för sexuella ändamål – då fanns media där.

Det råder perspektivträngsel

När man arbetar med människor ska många perspektiv tillgodoses – barnperspektivet, etnicitet, jämställdhet, funktionsnedsatta personer osv. Men samtliga arbetar med mänskliga rättigheter. Det perspektivet kan vara en framgångsfaktor för att lyckas. Vi måste bli bättre på att tänka på detta.

På Länsstyrelsen i Västra Götaland ska samtliga medarbetare genomgå en basutbildning om mänskliga rättigheter, vilket är jättebra. Ibland glömmar vi bort att prata om mänskliga rättigheter i Sverige. Det handlar ofta om någon annan, någon annanstans.

Det handlar om bemötande och attityder, och här är språkbruket viktigt. Vi kan lätt förstärka "vi och dom" genom ett ogenomtänkt språkbruk. Men vem formulerar orden? Det handlar om makt.

Det viktiga är att alla människor har olika behov men samma rättigheter. Både offer och förövare omfattas av mänskliga rättigheter. Det är lättare att få ett professionellt bemötande när den man möter har ett människorättsperspektiv.

Slutligen ett citat från Martin Luther King:

"Den stora tragedin är inte de onda människornas brutalitet utan de goda människornas tystnad."

Detta är väl värt att tänka på.

”Den stora tragedin är inte de onda människornas
brutalitet utan de goda människornas tystnad.”

Martin Luther King

Dokumentationen är sammanställd av Petras Ordföråd AB i Månstad.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Integrations- och jämställdhetsenheten, 403 40 Göteborg
031-60 50 00 • equal.vastragotaland@lansstyrelsen.se • www.lansstyrelsen.se/vastragotaland

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN